

Toplum Bilimleri Dergisi–Journal of Social Sciences
ISSN: 1306-7877 e-ISSN: 2147-5644

Türbe Ziyaretlerinin Sosyo-Kültürel Ve Dini Nedenleri: Kastamonu Örneği

**Socio-Cultural And Religious Reasons Of Tomb Visits:
The Example Of Kastamonu**

Halime KORKMAZ

Dr., Uzman Vaiz, Kastamonu İl Müftülüğü

Kastamonu, Türkiye

oz_halime@hotmail.com

Fatma ODABAŞI

Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İstanbul, Türkiye

Dr., Marmara University, Faculty of Theology

İstanbul, Turkey

fatmaodabasi@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2427-0262>

Makale Bilgisi / Article Information

<http://dx.doi.org/10.29238/tbd.2007.51109>

Makale Türü / ArticleTypes: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / The Article Arrival Date: 27.04.2021

Yayımlanma Tarihi / Publication Date: 25 Haziran / June 2021

Yayımlanma Sezonu / Publication Season: Haziran / June 2021

Cilt / Volume: 30

Sayfa / Pages: 218-230

Copyright © Published by Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of Social Sciences.
All rights reserved www.toplumbilimleri.com

TÜRBE ZİYARETLERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL VE DİNİ NEDENLERİ: KASTAMONU ÖRNEĞİ*

Halime KORKMAZ*
Fatma ODABAŞI*

Öz

Kastamonu, “evliyalar şehri” unvanıyla meşhur olmuş bir ildir. Bu durum; şehrin inanç turizmi açısından zengin bir mirasa sahip olmasına ve bu sebeple gerek yurt içinden gerek yurt dışından pek çok ziyaretçinin şehri ziyaret etmesine sebep olmaktadır. Bu makalede, türbe ziyaretlerinin sosyo-kültürel ve dini nedenleri Kastamonu’daki türbeler ekseninde ele alınarak incelenmiştir. Araştırmada dolaylı gözlem metodu olarak anket tekniği kullanılmıştır. 1153 kişiyle yapılan anket çalışması neticesinde elde edilen bulgular, başka çalışmalarla karşılaştırılmak suretiyle değerlendirilmiştir. Kastamonu hakkında kısa bir malumat verildikten sonra şehre hâkim devletler bağlamında türbeler tasnif edilmiştir. Akabinde evliyaların sınıflanma şekilleri hakkında bilgi verilerek Kastamonu üzerinde etkiye sahip olan Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli ve Mehmet Feyzi Efendi hakkında bilgi verilerek özellikle bu türbeler ekseninde gerçekleştirilen ziyaretlerin sebepleri ve toplumsal fonksiyonları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, Türbe Ziyaret Sebepleri, Şeyh Şaban-ı Veli, Mehmet Feyzi Efendi, Sosyoloji.

SOCIO-CULTURAL AND RELIGIOUS REASONS OF TOMB VISITS: THE EXAMPLE OF KASTAMONU*

Abstract

Kastamonu is a city that has become famous with the title of “the city of saints”. This leads this city to have a rich heritage in terms of faith tourism and to be visited by many visitors both from Turkey and abroad. In this article, the socio-cultural and religious reasons of tomb tourism of the city are discussed and reviewed with respect to the tombs in Kastamonu. In the research, questionnaire technique is used as the observation method. The findings obtained as a result of questionnaire study which is performed with 1153 people are assessed by means of being compared with other studies. After giving a brief information about Kastamonu, the toms are classified within the context of states ruling the city. After that, by giving information concerning the forms of classification of the saints and Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli and Mehmet Feyzi Efendi who have an impact on Kastamonu, the reasons and social functions of the visits particularly made with respect to these tombs are emphasized.

Keywords: Kastamonu, Reasons of Tomb Visit, Şeyh Şaban-ı Veli, Mehmet Feyzi Efendi, Sociology.

Giriş

Kastamonu, evliyaları ve türbeleri ile tanınan bir şehirdir. Bu sebeple şehir; dini turizm açısında gerek şehir merkezi ve ilçelerinden, gerek yurt içinden ve dışından pek çok kişi tarafından ziyaret edilir. Dini hayatın görünürlüğü noktasında türbe ziyaretlerinin ayrı bir önemi vardır.

Bu çalışma; Kastamonu şehir merkezinde ikamet eden 18 yaş üzeri toplumda 1153 örnekleme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %51,3’ü (n=591) kadın, %48,7’si

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı’nda Dr. Öğretim Üyesi Fatma Odabaşı danışmanlığında 2020 yılında tamamlanmış olan “Kastamonu’da Dini Hayat” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

* Dr., Uzman Vaiz, Kastamonu İl Müftülüğü, oz_halime@hotmail.com

* Dr. Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, fatmaodabasi@hotmail.com

(n=562) erkeklerden oluşur. %72,5'lik bir kısmı 25-55 yaş arası kişilerden; %71,1'lik oranı (n=820) evlilerden; %57,1'lik (n=658) kısmı lise üzeri eğitim mezunlarından müteşekkildir. Ekonomik anlamda %55,8'lik (n=643) bir oranla orta gelir düzeyindedir. Kastamonu'da bulunma süreleri dikkate alındığından örneklemimizin çoğunluğu; 20 yıldan fazla bir süre ile doğma-büyüme Kastamonulu olanlardan oluşur. Geçmişte geniş ailelerin yaşadığı konaklarıyla bilinen Kastamonu, %83,4'lük (n=962) bir oranla çekirdek ailelere dönüşüm olduğunu yansıtır. Din eğitiminin alındığı yerler dikkate alındığında camiler ve Diyanet'in Kuran Kursları ilk sıralarda yer alır.

Makalede uygulanan yöntemler; teorik kısımda kaynak tarama tekniği, uygulama aşamasında anket tekniğidir. Elde edilen bulguların tahlil ve yorumunda araştırmacının doğrudan ve dolaylı gözlemleri devreye girmiştir. Verilerin değerlendirme aşamasında sayı, yüzde ve ortalama istatistikî bilgiler kullanılmıştır.

1. Araştırma Şehri: Kastamonu

Kastamonu ismi, kaynaklarda ortaya çıkışı son devir Bizans ve Türklerin Anadolu'yu fethetmeye başladıkları döneme rastlar. Buna karşılık şehirdeki kaya mezarları, belirtilen dönemlerden önce şehirde iskânın var olduğuna işaret etmektedir. Fakat iskân alanının ismi konusundaki belirsizlik, Kastamonu adı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılmasını engeller. Mevcut kaya mezarları, şehrin idari yapısı hakkında kesin bilgi vermez.¹

Kastamonu adının anlamıyla ilgili kesin bir bilgi mevcut değildir. Kastamonu kelimesi; ilk olarak Bizans Edebiyatı'nda M.S. 11. yüzyılda yer almıştır.²

Tahta ve Malak köylerindeki buluntular tarihi açıdan incelendiğinde Kastamonu ve civarının Alt Paleolitik-Yontma Taş Devri'ne kadar uzandığı, Gölköy Enstitüsü yakınlarındaki buluntuların ise Orta Paleolitik Devri'ne ait olduğu bilgisine varılır.³

Kastamonu yüzey şekilleri dikkate alındığında oldukça engebelidir. 13.108 km²'lik şehrin topraklarının %75 civarı, dağlık ve ormanlıktır. Bu sebeple dağınık yerleşime oldukça fazladır. Ayrıca iş olanaklarının azlığı, şehrin göç vermesine ve köylerdeki nüfusun azalmasına sebep olmuştur. 1054 köy sayısı ile Kastamonu, Türkiye'nin en çok köye sahip olan ilidir.⁴

2. Kastamonu'nun Dinî ve Sosyal Hayatında Türbelerin Yeri

Evliya Çelebi, Kastamonu'daki hafızların oldukça fazla olmasına dikkat çekerek "hamele-i Kuran"ın çok olduğunu belirtmiştir. Ayrıca hafızlarını Şam, Halep ve Mısır'la kıyaslar.⁵ O dönemdeki şehir halkının Kur'an-ı Kerim'e fazla rağbet gösteriyor olması sebebiyle Allah'ın şehre lütufta bulunduğunu söyler.⁶

"Evliyalar Şehri" olarak bilinen Kastamonu, pek çok esere sahiptir. Yani külliyele, medreseler, camiler ve türbeler, şehrin tarihi dokusunu gözler önüne serer. Bu çalışmada türbeler hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

¹ Besim Darkot, "Kastamonu", *İA*, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, s.399-400.

² Ahmet Gökoğlu, *Paphlagonia-Paflagonya (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve civarı) Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeoloji*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1952, s.30.

³ İlhan Şahin, "Kastamonu", *DİA*, XXIV, İstanbul 2001, s.585.

⁴ Ata Erdoğan, *İlimiz Kastamonu ve Karadeniz Bölgesi*, Kastamonu Belediye Başkanlığı, Kastamonu 2007, s.16.

⁵ Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 305 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini*, Hazırlayanlar: Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, 3. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s.251.

⁶ Çelebi, *a.g.e.*, 9. Kitap, s.143.

2.1. Türbeler

Velilerin yattığı mezarlara “türbe” denilir. Kelime, Arapça toprak anlamına gelen türab kelimesinden gelmektedir. Gerek yaşarken gerek öldükten sonra kerametler gösterdiğine inanılan, haklarında menkıbeler üretilen insanların yattıkları, kutsallık atfedilen mezarlara türbe denir.⁷

Kastamonu’daki türbeleri şehre hakim devletler bağlamında incelediğimizde; Selçuklu ve Çobanoğulları (Atabeyler) dönemi türbeleri,⁸ Candaroğulları dönemi türbeleri⁹, Osmanlı dönemi türbeleri¹⁰ ve Cumhuriyet dönemi türbeleri¹¹ şeklinde bir tasnife tabi tutabiliriz.¹²

2.2. Evliyalar Haftası

Kastamonu’daki türbeleri araştırırken üzerinde durmamız gereken iki şahsiyet vardır: Bunlar; Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Velî ve Mehmet Feyzi Efendi’dir. Kastamonu’nun pek çok devlete ev sahipliği yapmış olması, zengin bir ilim ve kültür merkezi olmasına sebep olmuştur. Şehrin hemen hemen her sokağında bir türbe vardır. Şehir, bu türbeler vasıtasıyla “evliyalar şehri” unvanını taşımanın gururunu yaşar.¹³

Evliyalar haftası hakkında bilgi vermeden önce velîler hakkında bilgi verelim.

Mahalli veliler; sadece yaşadıkları bölgede tanınan ve öldükten sonra türbeleri yalnızca o bölge halkı tarafından bilinen, ziyaret edilen velilerdir. Bunların genelde asıl isimleri unutulmuştur. Alaca Şeyh, Kara Dede, Sarı Baba, bu gruba giren velilerdir.

Genel veliler; ülkenin her tarafında tanınan, ya tarikat kurucusu yahut buldukları tarikat içerisinde önem arz eden bir konuma sahip, kendi kitapları olan velilerdir. Mevlana, Hacı Bektaşî Velî, Hacı Bayram-ı Velî bu gruba giren velilerdir.

Gerçek veliler; kişiliklerinin niteliğine göre gerçekten yaşamış olan velilerdir. Bunlar da Şehirli Veliler, Köy ve Aşiret Velileri diye ikiye ayrılır. Misyonlarına göre veliler ise dört gruba ayrılır: Bunlar; Gazi-Savaşçı Velîler, Misyoner Velîler, Meslek Pîrî Velîler ve Mürşîd Velîler.

Hayalî veliler; yazılı veya sözlü kaynaklarda yaşadıklarına dair bilgi ve belge bulunmayan velilerdir. Bunlar; Buğday Dede, Kum Baba gibi yiyecek, madde ve ağaç ismi taşırlar.

⁷ Ali Köse-Ali Ayten, *Popüler Dindarlık Türbeler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma*, Timaş Yayınları, İstanbul 2018, s.13, 21.

⁸ Abdülfettah-ı Veli Türbesi, Aşıklı Sultan Türbesi, Atabey Gazi Türbesi, Deveci Sultan Türbesi, Hepkebirler Türbesi (Batı), Karanlık Evliya Türbesi, Maden Dede, Muzaffereddin Gazi Türbesi, Müfessir Alâeddin Efendi Türbesi, Şeyh Ahmet Türbesi, Vehbi Gazi Türbesi.

⁹ Adil Bey Türbesi, Ahi Ali Baba Türbesi, Ahi Şorve Türbesi, Cemaleddin Efendi ve Kargaş Sultan Türbesi, Harmankaşı Türbesi, Hatun Sultan Türbesi, İbn-i Neccar Türbesi, İsmail Bey Türbesi, Mehmet Bey Türbesi, Musa Fakih Türbesi, Selçuk Hanım Türbesi, Süleyman Bey Türbesi, Süleyman Paşa ve İbrahim Bey Türbesi (Mevlevîhane).

¹⁰ Abdülcebbar Türbesi, Abdürrezzak Türbesi, Acıkbaş Sultan Türbesi, Ahmed Dede Türbesi, Ali Asgar Efendi Türbesi, Bayraklı Dede, Benli Sultan Türbesi, Cebrail Efendi Türbesi, Çevkâni Türbesi, Dai Sultan Türbesi, Dede Sultan Türbesi, Ferraş Sultan Türbesi, Geyikli Sultan Türbesi, Göbelekzâdeler Türbesi, Gümüslüce Türbesi, Hacı Dede Türbesi, Hacı Hamza Türbesi, Halife Sultan Türbesi, Hayran Efendi Türbesi, Hepkebirler Türbesi (Doğu), İsa Dede Türbesi, Kalender Dede Türbesi, Karabaş-ı Veli Türbesi, Kara Mustafa Paşa Türbesi, Kesikbaş Türbesi, Molla Said Türbesi, Nasrullah Kadı Türbesi, Nevruz Sultan Türbesi, Hasan Efendi (Saçayaklı Sultan) Türbesi, Seyfi Dede Türbesi, Seyyid Sünnetî Efendi Türbesi, Sükûtî Sultan Türbesi, Şeyh Ahmet Siyahî Efendi Türbesi, Şeyh Mehmed Efendi Türbesi, Şeyh Mustafa Efendi (Kara Şeyh) Türbesi, Şeyh Mustafa Efendi (Pişkürî Zâde) Türbesi, Şeyh Mustafa Efendi (Resul Zâde) Türbesi, Taraklı Sultan Türbesi, Topçuoğlu Türbesi.

¹¹ Ahmet Mahir Efendi Türbesi, Mehmet Feyzi Efendi Türbesi, Muhammed İhsan Efendi Türbesi.¹¹

¹² Fazıl Çiftçi, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara 1995, s.172-255.

¹³ Zekiye Çağınlar, “Kastamonu Halk Kültürü İçinde Yatır-Ziyaret İnancı ve Bu İnanç Çerçevesinde Şeyh Şaban-ı Veli Etrafında Oluşturulan Efsaneler”, *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 18-20 Eylül 2003, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara 2005, s.445; Kastamonu Evliyaları hakkında geniş bilgi için bkz. M. Ziya Demircioğlu, *Kastamonu Evliyaları*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1957.

Kendilerine sonradan velî özelliği verilen grupta ise Yuşa Peygamber, Danyal Aleyhisselam gibi Tevrat Menşeli Olanlar; Ashab-ı Kehf, Hızır-İlyas gibi Kur'an-ı Kerim Menşeli olanlar; Ebu Eyyub el-Ensâri, Veysel Karâni gibi velîlerin ise Anadolu'da İlk Arap Gazileri ve Bazı Tarihi Şahsiyetler olarak kabul edilirler.¹⁴

Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Velî; gerçek veliler grubunda yer alır. Mevlana, Hacı Bektaş-ı Velî, Hacı Bayram-ı Velî- Şeyh Şaban-ı Velî Anadolu'nun dört direğinden (evtâd-ı erbaa) biri olarak kabul edilir.¹⁵

Evliyalar Haftası 1-4 Mayıs 1992'de ilk defa kutlanmaya başlanmıştır. Kastamonu'nun kültür ve turizm özelliğini "Evliya ve Şüheda" diyarı olması yoluyla ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Başka bir gayesi ise şehri yurt içi ve yurt dışından gelecek olan misafirlere tanıtarak turizmi canlandırmak ve yöre halkına ekonomik olarak katkı sağlamaktır. Bu gerekçelerle "Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Velî ve Kastamonu Evliyalarını Anma Haftası" tertip edilmiştir.¹⁶

Evliyalar Haftası, Milli Mücadele'den sonra Kastamonululara hareket getiren bir etkinlik olarak kabul edilir. Hafta dolayısıyla düzenlenen programlar vasıtasıyla Kastamonu halkı üzerinde bir farkındalık da meydana gelmektedir.¹⁷

2.2.1. Ziyaret

Ziyaret; kişiyi veya herhangi bir yeri görmeye gitmek gibi anlamlara gelir. Ziyaret pek çok gaye ile gerçekleştirilmektedir. Mesela; kabirleri, kutsal mekanları, akrabaları, hastaları ziyaret gibi yapılan bütün faaliyetler ziyaret tabiriyle ifade edilir.¹⁸

Kutsal yerlere yapılan ziyaretler iki amaç doğrultusunda gerçekleşir:

1. Manevî Maksatla Ziyaret: Daha ziyade ruh dünyasına rahatlatmak amacıyla gerçekleştirilir. Özellikle dua etmek, Allah'a niyazda bulunmak gibi eylemlerde bulunulur. Bu ziyarette maddi anlamda bir menfaatten söz edilemez. Ziyaret eden kişiler, kurban kesme, adak adama, namaz kılma gibi ritüeller gerçekleştirmezler. Sadece üç ihlas bir Fatıha okumak ve türbede bulunan kişinin ruhuna hediye ederler. Türbedeki kişiden bir istekte bulunma söz konusu değildir.

2. Maddi Menfaat Sağlamak Amacıyla Yapılan Ziyaret: Bu ziyareti gerçekleştiren kişiler türbedeki kişiyi aracı olarak kabul ederek kendileri ile Allah arasında bağ vazifesi gördürürler. Bazen ziyaret ettikleri kişiden direkt olarak bir şey istemezken bazen de dua eden kişinin isteklerini gerçekleştirmesini niyaz ederler. Bu ziyaretleri gerçekleştirenler; türbeye bez bağlama, seccade serme, çaput bağlama, orada olan suyla yıkanma gibi eylemlerde bulunurlar.

Bu ziyaret; şu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir:

Hastalıktan iyileşme, evlat sahibi olma, kısmet açılıp evlenme, maddi kazanç sağlama, aile yuvası huzursuz olanların evine huzur getirmesi, kaybolan bir eşyayı bulma, sınavda başarı sağlama, içki, kumar gibi kötü alışkanlıklardan kurtulma.

2.2.2. Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Velî Türbesi Ziyaretleri

Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Velî Türbesini ziyaret edenler, Kastamonu'nun turizm hayatında bir canlılığa sebep olmaktadır. Başka bir açıdan bu ziyaretler Kastamonu

¹⁴ Ahmet Yaşar Ocak, *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1983, s.13-19.

¹⁵ Çağınlar, *a.g.m.*, s.446.

¹⁶ Muharrem Avcı, "Kastamonu'nun Turizm Çevresinde Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Velî ve Anma Haftaları", *I. Uluslararası Şeyh Şabân-ı Velî Sempozyumu*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2012, s.427-429.

¹⁷ Avcı, *a.g.e.*, s.425.

¹⁸ M. Yaşar Kandemir, "Ziyaret", *DİA*, XXXIV, İstanbul 2013, s.496.

turizminin canlanmasında da önemli bir rol oynar. Türbe, hem bölge halkı hem de ülke sahilından ve ülke dışından ziyaretçilerin rağbetini her dönem çekmektedir.¹⁹

Şeyh Şaban-ı Velî, Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinde dünyaya gelmiş olup doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. 1497, 1499-1500, 1481 yılları zikredilirken Şeyh Şaban-ı Velî Müzesi'ndeki bir silsilenamede de 1481 yılı zikredilir. Anne-babası, o çok küçük yaşta iken vefat etmiştir. Taşköprü'de Harmancık Mahallesi'nde ismi dahi bilinmeyen bir kadın tarafından büyütülmüştür. İlk eğitimini zikredilen mahalledeki caminin hocasından almıştır. Daha sonra Kastamonu'daki Osman Oğlu Hoca Velî'den tefsir ve hadis dersleri okuyarak icazetini almıştır. Daha sonra İstanbul'da 9 yıl devam eden Kur'an-ı Kerim, tefsir ve hadis dersleri alarak 1519'lu yıllarda "*vatan-ı aslinize gidiniz.*" şeklinde gördüğü bir rüya üzerine Kastamonu'ya doğru yola çıkmıştır. Bolu'da Hayreddin Tokadı'nın derslerini dinleyerek orada kalmaya karar vermiş. 12 yıl süren tekke terbiyesinden sonra seyrü sülûkünü tamamlayarak 1530-1531 'li yıllarda Kastamonu'ya dönmüştür. Uzun süre irşat faaliyetlerinde bulunmuş ve 4 Mayıs 1569 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi tekkenin bahçesine defnedilmiş olup türbe inşaatı 1614'te tamamlanmıştır. Kastamonu'daki külliye Şabaniyye'nin merkez tekkesi olup dergâh, 1025 yılına kadar hizmet vermeye devam etmiştir.²⁰

Şeyh Şaban-ı Velî Hakkında pek çok müstakil eser²¹ ve makaleler meydana getirilmiştir.

Şaban-ı Velî Külliyesi, Kastamonu'nun Hisarardı Mahallesi'ndedir. Külliye; cami, türbe, kütüphane, şadırvan ve iki dergâhtan meydana gelir. Şaban-ı Velî'nin vefatından sonra toplamda 17 şeyh bu tekkede görev yapmıştır. Yıllar boyunca pek çok onarım gören külliye, son olarak 1950 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır.

Türbe, külliye avlusunda yer alır. Türbenin içerisinde 16 sanduka bulunur. Şeyh Şaban-ı Velî'ye ait olanı pirinç korkuluklarla çevrili olup ortadadır. Türbenin inşası 1611 yılında tamamlanmıştır. Ayrıca tekkenin haziresinde nüfuzlu kişilere ait çok sayıda mezar da vardır.²²

Şeyh Şaban-ı Velî ile hakkında çeşitli inanışlar mevcuttur. Bunlardan bir kaçısı şu şekildedir:

Şeyh Şaban-ı Velî'nin esasını yere vurmasıyla ortaya çıkan Asa suyunun her türlü hastalığa şifa olduğuna ve bu suyun tadının zemzem suyuyla aynı özelliğe sahip olduğuna inanılır.²³ Bu suyun kokusu ve tadı vardır fakat şişkinlik vermez. Bu suyu içen kişinin psikolojik anlamda rahatlayacağına inanılır.²⁴ Bünyesi zayıf olan çocuklar bu su ile yıkanır, tarlalardaki bitkilere musallat olan zararlı böceklerin üzerine bu sudan serpilmek suretiyle zararının önüne geçilir. Eskiden Ramazan ayında Nasrullah Camii'nde iftarda camiye gelenlere asa suyundan ikram edilmiştir.²⁵

¹⁹ Hüseyin İbrahim Yeğin, "Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Nedenleri Bağlamında Şeyh Şaban-ı Velî Türbesi", *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu Kastamonu'nun Manevi Mimarları*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2014, s.176.

²⁰ Mustafa Tatcı-Cemal Kurnaz, "Şâbân-ı Velî", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, s.208-210; Mustafa Kara, *Teslimiyet ve Samimiyet Örneği Şeyh Şaban-ı Velî*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015, s.41-54.

²¹ Mustafa Kara, *Teslimiyet ve Samimiyet Örneği Şeyh Şaban-ı Velî*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2015; Mustafa Tatcı, *Hazret-i Pîr Şeyh Şaban-ı Velî ve Şabaniyye*, H Yayınları, İstanbul 2012; İhsan Ozanoğlu, *Türk Büyüklerinden Ünlü Bilgin ve Mutasavvıf Şaban-ı Velî Hayatı, Eserleri ve Külliyesi*, Kastamonu Şaban-ı Velî-Musa Fakih Camileri Onarma Cemiyeti Yayınları I, Kastamonu 1966; Fazıl Çiftçi, *Hazreti Pîr Şeyh Şaban-ı Velî*, Hazreti Pîr Şeyh Şaban-ı Velî Kültür Vakfı Yayınları, Kastamonu 2005

²² Kemal Kutgün Eyüpgiller, "Şâbân-ı Velî Külliyesi", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, s.210-211.

²³ Fazıl Çiftçi, *Hazreti Pîr Şeyh Şaban-ı Velî*, Hazreti Pîr Şeyh Şaban-ı Velî Kültür Vakfı Yayınları, Kastamonu 2005, s.227; Çiftçi, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s.46.

²⁴ Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *Halvetilik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi*, Kastamonu Şeyh Şa'bân-ı Velî Yayınları, Ankara 1991, s.115-116; Fazıl Çiftçi, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara 1995, s.45-46.

²⁵ L. Nihâl Yazar, *Halvetiliğin Şa'bâniyye Kolu Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara 1985, s.87-88.

Şeyh Şaban-ı Veli hakkında çok sayıda menkıbe ve keramet²⁶ mevcut olup bunları buraya almaya gerek görmedik.

1992 yılından beri her yıl Mayıs ayının ilk haftası “Şeyh Şaban-ı Veli ve Kastamonu Evliyalarını Anma Haftası (Merkez-Hanönü-Taşköprü)” düzenlenmektedir. Hafta dolayısıyla kültürel programlar tertip edilir.

2.2.3. Mehmet Feyzi Efendi

Mehmet Feyzi Efendi; yakın zamanda yaşamış ve Kastamonu halkı üzerinde etki bırakmış bir şahsiyettir. 28 Mart 1912 tarihinde dünyaya gelmiş olup küçük yaşlardan itibaren Kur’an-ı Kerim eğitimini almaya başlamış ve hıfzını tamamlamıştır. Vatani görevini İstanbul’da yapan Mehmet Feyzi Efendi, Kastamonu’ya döndüğünde o sıralarda Kastamonu’da bulunan Said-i Nursi ile tanışarak bütün zamanını onun yanında geçirmiştir. 1943 ve 1948 yıllarında iki defa hapisanede kalmış fakat her ikisinden de suçsuz olduğu ispat edilmiştir. Bundan sonraki zamanda kalan ömrünü öğrenci yetiştirmeye adanmıştır. 1983 yılında sağ tarafında kısmi bir felç meydana gelmiş ve 4 Mart 1989 tarihinde vefat etmiştir.²⁷

Onun tasavvufi açılardan kemale erişmesine katkı sağlayanlar; çocuk yaşlarda eğitim aldığı Ömer Aköz Hoca Efendi ile gençlik yaşlarında yanında bulunduğu Bediüzzaman Said-i Nursi’dir.²⁸

Mehmet Feyzi Efendi, Saidi Nursi’nin Kastamonu’da bulunduğu yıllarda meydana getirdiği 10 Risale’nin de çalışmalarına katılmıştır.²⁹ Said-i Nursi de Feyzi Efendi hakkında; “*Ey Kastamonulular, ey insanlar, beni seviyorsan, benimle irtibat kurmak istiyorsan, içinizde Mehmed Feyzi vardır. Farkımız yoktur. Buna sahip çıkın, kıymetini bilin.*” diyerek ona olan sevgisini ifade etmiştir. Hatta kendisine “Feyzi” ismini veren kişinin de Said-i Nursi olduğu söylenir.³⁰ Feyzi Efendi’nin, üstadının yanından hiç ayrılmadığı ve bu sebeple kendisine “Üstadın Sır Katibi” sıfatı verildiği de ifade edilmektedir.³¹ Mehmet Feyzi Efendi de bu konuyla alakalı olarak şunları söylemiştir: “*Bir tek şeyle iftihar edebilirim! O da, bütün asârı (Risâle-i Nur eserlerini), arabisiyle türkisiyle, (Arapça olanları da Türkçe olanları da) bizzat müellifine okumamdır.*” “*Allah Teâla ve Tegaddes Hazretleri, Risâle-i Nûr’u tamamıyla anlamayı bu fakire nasb buyurmuştur.*”³²

Feyzi Efendi’nin Şeyh Şaban-ı Veli’ye de aşırı bir muhabbeti vardı. Cuma ve bayram namazlarını muhakkak Hz. Pir Camii’nde eda eder ve akabinde türbe ziyaretinde bulunurdu.³³

Mehmet Feyzi Efendi, tasavvufi açıdan takip ettiği yolu şöyle açıklamaktadır:

²⁶ Şeyh Şaban-ı Veli ile ilgili menkıbeler için bkz. L. Nihâl Yazar, *Halvetiliğin Şa’bâniyye Kolu Menâkıb-ı Şa’bân-ı Veli ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara 1985, s.25-36; Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *Halvetilik’in Şa’bâniyye Kolu Şeyh Şa’bân-ı Veli ve Külliyesi*, Kastamonu Şeyh Şa’bân-ı Veli Yayınları, Ankara 1991, s.46-54. Şeyh Şaban-ı Veli ve Kastamonu’daki diğer evliya menkıbeleri için bkz. Zekiye Çağınlar, “Kastamonu Halk Kültürü İçinde Yatır-Ziyaret İnancı ve Bu İnanç Çerçevesinde Şeyh Şaban-ı Veli Etrafında Oluşturulan Efsaneler”, *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Eylül 2003*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara 2005, s.447-460; Ömer Fuâdi, *H. Pir Şâbân-ı Veli Menkıbeleri*, sadeleştiren Muhammed Bedirhan, Nefes Yayınları, İstanbul 2011; Ömer Fuâdi, *Menakub-ı Şeyh Şaban-ı Veli ve Türbenâme*, Hazırlayan: Muhammed Safi, Hazret-i Pir Şeyh Şaban-ı Veli Kültür Vakfı Yayınları, Kastamonu 1998.

²⁷ Musa Özdağ, *Mehmet Feyzi Efendi’den Feyizler*, I, Hamle Yayın-Dağıtım, İstanbul 1992, s.9-13; Rafet Küllüoğlu, “Mehmet Feyzi Efendi’nin Hayatı ve İlmî Şahsiyeti”, *Mehmet Feyzi Efendi’nin Feyiz Pınarı Sempozyumu*, Ziya Ofset, İstanbul 1998, s.31.

²⁸ Naile Baltacı, *Mehmet Feyzi Efendi’nin Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana 2015, s.45.

²⁹ Bu risaleler ile ilgili olarak bkz. Zübeyir Akçe, “Kastamonu’da Risale-i Nur, Risale-i Nur’da Mehmed Feyzi Efendi”, *III. Uluslararası Şeyh Şa’bân-ı Veli Sempozyumu “Kastamonu’da İlmî Hayat ve Kastamonu Âlimleri”*, 2016, s.548-549; Küllüoğlu, a.g.m., s.30.

³⁰ Necmeddin Şahiner, *Üç Feyizli Nur*, Şahdamar Yayınları, İstanbul 2009, s.37.

³¹ Musa Özdağ, *Feyizler Sultanı Mehmet Feyzi Efendi*, Hamle, Kastamonu (ty), s.63.

³² Musa Özdağ, *Mehmet Feyzi Efendi’den Feyizler*, V, Hamle Yayın-Dağıtım, İstanbul 1992, s.284-285.

³³ Musa Özdağ, *Feyizler Sultanı Mehmet Feyzi Efendi*, s.63.

“Bizim meşrebimiz şu üç esasa dayalıdır:

• Güzel huylar ve makbul davranışlar konusunda Hz. Peygamber’e uymak, yani sünnet-i seniyyeyi takip etmek.

- Yeme ve içmenin giyim ve kuşamanın helalden olması,
- Ortaya konulan her türlü işte ihlas üzere olmak.”³⁴

Mehmet Feyzi Efendi’nin hayatındaki dönemleri kendisi şu şekilde ifade eder:

“Bir zamanlar hubbî idik, sonra cübbî olduk, şimdi de sükûtiyiz. İleride turâbî olacağız.” Hubbîlikte; sevgi vardır. Seven, sevgisini gönülden bağlanarak her iki taraf da Allah’ın sevgisini ve rızasını kazanacak. Ona göre dini hayatın yaşanması sevmek ve sevilmeğe esasına dayanır.

Fakat Feyzi Efendi, “cübbîlik” safhasına tevazu ile geçmiştir. Yani cübbîlikte iyilikleri görmek ve kötülükleri ortadan kaldırmak için çaba sarf etmek gerekir. Bu evresinin başlangıcı Said-i Nursi’nin 1960 yılında vefatıdır. Üçüncü safhasını “sükûtilik” dönemi oluşturur. Bu dönemde ise konuşmadan uzaklaşıp istiğfar etmeye başlaması vardır. Bu dönemin başlangıcı, eşi Melek Hanım’ın 1985 yılında vefat etmesiyle. Bundan sonra ise ölüm ve sonrası üzerinde düşünmeye başlamıştır. O, yaşadığı bu dönemleri şu şekilde ifade etmiştir: “Hubbîlik suûbetli, cübbîlik sühûletli, sükûtilik selametli.” Vefat ettiğinde bu evreleri mezar taşına şu şekilde yazılmıştır:

“Hüvel hayyül baki

Burada yatan adem bir zaman **hubbi** idi

Bir zaman **cübbi** idi

Bir zaman **sükuti** idi

Şimdi de **türabi** oldu

Ruhu için Fatiha...”³⁵

Mehmet Feyzi Efendi’de dikkat çeken bir konu da vatanına, devletine ve milletine olan sevgisi idi. O bu duygularını şu şekilde ifade etmiştir: “Başta mefâhir-i diniyye, mefâhiri milliyye, sadâkat-ı vataniyye bir arada olduktan sonra, onulmadık yara olmaz. Bunları birlikte ele almalıyız. Tek tek ele alınmaz. Bu memleketin çoğunluğunu Türkler oluşturmuştur, dışarıdan gelip de bu memlekette yaşamak isteyen başka milletlerden olan insanlar, bu milletin kaide ve nizamına uymaları lazımdır. Memlekette asayîşi bozmamak için, kanunlara riayet etmek gerekir.”³⁶

Feyzi Efendi’ye göre din-vatan-millet bir sacayağı gibiydi. Toplumun bütün olarak hareket edebilmesi için vatan, millet ve dine ihtiyacı vardı. Mefâhir-i diniyye; dinin emretti ve yasakladığı unsurları oluşturur. Mefâhir-i milliyye; örf ve edet gibi milli değerlerden meydana gelir. Sadak-i vataniyye ise vatanın korunması ve yükseltilmesi için gösterilen emek anlamına gelirdi. Ona göre herkesin bu üçlü düzen için hayatı boyunca durmadan çalışmak tek gayesi olmalıydı.³⁷ O, kendisine ziyaret edenlere bu üç kavramla ilgili nasihatlerde bulunur ve unları prensip haline getirmelerini isterdi.³⁸ Türk vatanı hakkında olumsuz söylemlerde bulunanlara asla taviz vermeyerek şöyle derdi: “Bu vatani

³⁴ Musa Özdağ, “Mehmet Feyzi Efendi’nin Manevi Kimliği ve Tasavvufi Yönü”, *Mehmet Feyzi Efendi’nin Feyiz Pınarı Sempozyumu*, Ziya Ofset, İstanbul 1998, s.56.

³⁵ Musa Özdağ, *Mehmet Feyzi Efendi’den Feyizler*, I, Hamle Yayın-Dağıtım, İstanbul 1992, s.203-228; Naile Baltacı, “Mehmet Feyzi Efendi’nin Kendi Hayat Safhalarını İfade Ederken Kullandığı Tasavvufi Kavramlar “Hubbî-Cübbî-Sükûti-Türabi””, *II. Uluslararası Şeyh Şa’bân-ı Velî Sempozyumu Kastamonu’nun Manevi Mimarları*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2014, s.147-154.

³⁶ Kemal Topçu, “Mehmet Feyzi Efendi’nin Sosyal İlişkileri”, *Mehmet Feyzi Efendi’nin Feyiz Pınarı Sempozyumu*, Ziya Ofset, İstanbul 1998, s.72-73.

³⁷ Özdağ, *Mehmet Feyzi Efendi’den Feyizler*, I, s.257-260.

³⁸ Hamdi Özden-Cengiz Çuhadar, “Kastamonulu Âlim Mehmet Feyzi Efendi’nin Fikir Dünyasında Devlet-Vatan ve Millet Kavramları”, *II. Uluslararası Şeyh Şa’bân-ı Velî Sempozyumu Kastamonu’nun Manevi Mimarları*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2014, s.134-135.

beğenmeyenler beğendikleri yere, omuzlarına abalarını alıp çekip gitsinler; burada durup fitne ve fesada alet olmasınlar.”³⁹

M. Feyzi Efendi; sosyo-kültürel anlamda kalıcı bir bütünleşmenin, kalıcı temeller üzerine kurulacağına inanırdı. Yani Türk toplumunun sahip olduğu dini ve milli unsurları idi. Dini ve milli unsurları arasındaki bağ ne kadar güçlü olursa sosyo-kültürel bütünleşmenin de o ölçüde sağlam olacağına inanırdı. Başka bir ifade ile “din, vatan, millet” etrafındaki bütünleşme, çözülmesi imkansız bir kenetlenmede kilit rol oynayacaktır.⁴⁰

Onun düşünce sisteminde milliyetçilik önemlidir. Vatan ve millet uğruna çalışan her birey onun için “halis milliyetçi” sıfatına sahiptir. Halis milliyetçi olan kişi, geçmişinden bağını koparmadan vatanın yükseltilmesi için çaba gösterir.⁴¹

Feyzi Efendi'nin “vatan, millet, devlet” konusundaki düşüncelerini şöyle örneklendirebiliriz:

• “Bir milletin parçalanması, birbiriyle uğraşması afettir. Bütün bu parçalanmalar, münazaanın (çekişmenin) bir neticesidir; Kur'an'ın irşadından uzaklaşmasının bir sonucudur.

• Vatan şarttır. Vatani korumak; ırzını, namusunu ve dinini muhafaza etmektir. Çünkü bunlar vatanla muhafaza olunur. Vatana hürmet, şühedaya, ecdâda hürmettir. Her günah, her suç bağışlanabilir; ama vatana ihanet suçu başka! Vatana ihanet, nesilden nesle, batından batına intikal eder.⁴²

Kastamonu'nun yakın dönemde sahip olduğu değer Mehmet Feyzi Efendi 1989 yılından itibaren Mart ayının ilk haftası her yıl kabri başında düzenlenen “Mehmet Feyzi Efendi'yi Anma Haftası” etkinlikleri ile anılmaktadır. Bu hafta dolayısıyla çeşitli kültürel faaliyetler düzenlenmektedir.

3. Bulgu ve Yorumlar

Kastamonu'da özel günlerde hangi türbelerin ziyaret edildiğini tespit etmek gayesiyle “Düğün, sünnet gibi özel günlerinizde Kastamonu'da ziyaret ettiğiniz bir türbe var mı?” şeklinde bir soru sorulmuştur.

Tablo-1: Türbe Ziyareti

Türbe Ziyareti	N	%
Şeyh Şaban-ı Velî (Hz. Pir)	731	63,4
Mehmet Feyzi Efendi	19	1,6
Benli Sultan	16	1,4
Sahabe Türbesi	6	0,5
Yok	152	13,2
Diğer	229	19,9
Toplam	1153	100,0

Ankete katılanların %63,4'ü (n=731) Şeyh Şaban-ı Velî (Hz. Pir), %1,6'sı (n=19) Mehmet Feyzi Efendi, %1,4'ü (n=16) Benli Sultan, %0,5'i (n=6) Sahabe Türbesi, %19,9'u

³⁹ Burhan Baltacı, “Dini ve Millî Tefekkürü Bütün Olarak Sunan Bir Belge Şahsiyet ‘Mehmet Feyzî Efendi’”, *Türk Dünyası Bilgeleri Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması (26-28 Mayıs 2014) Bildiriler*, III, Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yayınları, Eskişehir 2014, s.188.

⁴⁰ İhsan Çapcıoğlu, “Sosyo-Kültürel Bütünleşmede Milli ve Manevi Değerlerin Rolü: Mehmet Feyzi Efendi Örneği”, *III. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Veli Sempozyumu “Kastamonu'da İlmî Hayat ve Kastamonu Âlimleri”*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2016, s.518-519.

⁴¹ Burhan Baltacı, *a.g.m.*, s.192.

⁴² Mehmet Feyzi Efendi'nin Feyiz Pınarı Sempozyumu, Ziya Ofset, İstanbul 1998, s.84-87; Hamdi Özden-Cengiz Çuhadar, “Kastamonulu Âlim Mehmet Feyzi Efendi'nin Fikir Dünyasında Devlet-Vatan ve Millet Kavramları”, *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Veli Sempozyumu Kastamonu'nun Manevi Mimarları*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2014, s.134-135.

(n=229) Diğer diye cevaplamışlardır. %13,2'lik (n=152) bir kısım ise Yok demek suretiyle hiçbir türbeyi ziyaret etmediklerini beyan etmişlerdir.

Diğer sıklıkını işaretleyenler; Göl Türbesi, Müfessir Alaaddin Türbesi, Muhammed İhsan Oğuz Beyefendi, Yılanlı Camii'ndeki türbeleri söylemişlerdir.

Anket sonuçlarından da anlaşılacağı üzere ziyaret edilen türbelerin başında, Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi gelmektedir. Sonuçlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda Sahabe Türbesi'ni ziyaret edenlerin oranı oldukça düşüktür. Bu konuda, şehirde bir Sahabe Türbesi'nin olduğunu bilenlerin varlığının az olduğu sonucuna varabiliriz. Bu açıdan Sahabe Türbesi'ni tanıtmaya yönelik etkinliklerin yapılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Şeyh Şaban-ı Veli Türbesinin en çok ziyaret edilen türbe olduğu başka bir çalışmada da ortaya konulmuştur. Bu çalışmada; katılımcıların oldukça yüksek bir oranda %96,6 (n=395) bu türbeyi ziyaret ettiği tespit edilmiştir.⁴³

Şeyh Şaban-ı Veli türbesinin ne sıklıkla ziyaret edildiğini tespit etmek amacıyla "Şeyh Şaban-ı Veli'nin türbesini ziyaret ederim." şeklinde bir önerme sunulmuştur.

Tablo-2: Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi Ziyareti

Şeyh Şaban-ı Veli	N	%
Hiçbir Zaman	58	5,0
Nadiren	201	17,4
Bazen	464	40,2
Çoğu Zaman	270	23,4
Her Zaman	160	13,9
Toplam	1153	100,0

Katılımcıların %13,9'u (n=160) her zaman; %5,0'ı (n=58) ise hiçbir zaman diye cevaplamışlardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere türbe, muhtelif zamanlarda daha fazla ziyaret edilmektedir.

Yapılan bir araştırmada Şeyh Şaban-ı Veli türbesini ilk kez ziyaret edenlerin oranı %25,3; 2-5 kez arasında 16,1; 6-10 arası %9,4; 11-20 arası %18,0 ve 20 defadan fazla gidenler ise %31,3 oranındadır.⁴⁴ Türbe, yakın şehirlerden gelen ziyaretçilerin günü birlik olarak geldiği gezilerle ziyaret ettiği mekanlardandır. 2019 yılında Şeyh Şaban-ı Veli Vakıf Müzesi'ni ziyaret edenlerin sayısı 116.866'dır. Özellikle Nisan-Eylül dönemlerinde bu sayı 10.000'in üzerine çıkmaktadır. En yüksek oran 18.582 ile Ağustos ayında gerçekleştirilmiştir. Türbeyi ziyaret edenlerin sayısı hakkında kesin bir sayı söylemek imkan dahilinde değildir. Fakat müzeyi ziyaret edenlerle kıyaslandığında bu sayının müze ziyaretinde bulunanların en az bir buçuk katı olduğu varsayılmaktadır.

Türbe ziyaretlerinin sebebini öğrenmek amacıyla "Ne sebeple türbe ziyareti yaparsınız? (Birden fazla sık işaretleyebilirsiniz)" şeklinde bir soru sorulmuştur.

Tablo-3: Türbe Ziyareti Sebepleri

Türbe Ziyaret Sebebi*	N	%
Evliyalar Haftasında	191	16,6
Ruhen Rahatlamak İçin	640	55,5
Çocuğu, Sünnnet Ettirmeden Önce	158	13,7

⁴³ Yasin Çetinkaya, *İnanç Turizmi Destinasyonu Olarak Kastamonu Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Örneği*, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu 2019, s.74.

⁴⁴ Yasin Mücahit Tekin, *Tasavvuf Kültüründe Şeyh Şaban-ı Veli'nin Yeri ve Önemi*, Kastamonu İnanç Turizmine Katkısı, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu 2019, s.50-51.

Gelini, Babasının Evinden Çıkardıktan Sonra	78	6,8
İsteklerimin Gerçekleşmesi İçin	96	8,3
İşe Girmek İçin Yardım İstemek Maksadıyla	32	2,8
Diğer	229	19,9

*Birden fazla seçilen maddeler

Örneklemimizin %55,5 oranında ruhen rahatlamak için türbe ziyaret ettikleri ortaya konulmuştur. Bu sonuç; türbelerin ruhsal anlamda sıkıntıların geçmesine inanıldığını ve bu sebeple ziyaretler yapıldığını göstermesi açısından önemlidir.

Bireyler, sıkıntılarında kurtulmak gayesiyle türbe ziyaretleri gerçekleştirmektedirler. Kişiler, mukaddes olduğunu düşündükleri mekanlarda rahatladıklarını düşünürler. Ayrıca türbede buldukları esnada dilek ve isteklerde bulunarak rahatlamış olurlar. Bir anlamda türbedeki kişi ile iletişimi kurmak gayesiyle sıkıntılarını anlatarak ve hayallerini anlatarak rahatlamış olurlar. Ayrıca orada bulunan kendileri gibi kişileri de görmek suretiyle psikolojik anlamda rahatlık sağlanmış olur.⁴⁵

Türbe ziyaret sebepleriyle ilgili olarak şöyle bir sonuç ortaya çıkmıştır: Örneklemimizin %16,6'sı (n=191) Evliyalar Haftası'nda; %13,7'si (n=158) çocuğu sünnet ettirmeden önce; %6,8'i (n=78) gelini babasının evinden çıkardıktan sonra; %8,3'ü (n=96) isteklerinin gerçekleşmesi için; %2,8'i (n=32) ise işe girmek amacıyla türbeleri ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir.

Sünnet, çocukların hayatında özel bir öneme sahiptir. Sünnet kıyafetleri giydirilen çocuk ailesi, akrabaları ve arkadaşlarının da olduğu kalabalık bir grup halinde türbeyi ziyaret edip, dualarını yaptıktan sonra sünnet eğlencesinin olduğu yere giderler.

İnsan hayatında önem arz eden düğün, sünnet gibi organizasyonlarda bireylerin manevi açıdan bir güç niteliği olarak türbe ziyareti yaptıkları da dikkate değer bir sonuçtur.

Düşük bir oran da olsa özellikle gençlerin işe girmek maksadıyla türbe ziyaretinde bulduklarını göstermesi açısından bu cevap da dikkat çekmektedir.

Ayrıca Allah rızası için, kandillerde, misafir gezdirmek, dua etmek, Fatıha okumak için, herkes gittiği için, yol üzeri olduğu için de ziyaret edildiği tespit edilmiştir. Türbe ziyaretlerinin alışkanlık olarak da gerçekleştirildiği görülmektedir. Türbenin bulunduğu mevki itibari ile mezarlığa yakın olması mezarlığa giden kişilerin yolun üzerinde bulunan türbeye ziyaret gerçekleştirmesi de dikkati çeken başka bir husustur.

Misafir gezdirmek maksadıyla türbe ziyaret edilmesi, türbenin turistik bir yer olması, şehrin tanıtımı noktasında önemli olması gibi gerekçelerle de türbe ziyaretleri yapılmaktadır.

Yapılan bir araştırmada Şeyh Şaban-ı Velî Türbesi ziyaretlerinin şu şekillerde yapıldığı ortaya konulmuştur: Ziyaretçilerin, aile veya yakın çevrelerinden türbe hakkında bilgi sahibi olarak ziyaret ederler. Ziyaret öncesi abdest almak, başörtüsü takmak gibi bir takım hazırlıklar yapılır ve türbede bulunmanın en temel gayesi dua etmektir. Ziyaret, özellikle sıkıntılı anlarda gerçekleştirilir. Türbenin yanındaki asa suyundan su içildiğinde her türlü hastalığa şifa olacağına inanılır. Ziyaret sonrası kişinin dini hayatından olumlu anlamda değişiklikler olmaktadır.⁴⁶

Yine başka bir araştırmada Şeyh Şaban-ı Veli'nin mübarek bir kimliğe sahip olması (%43,1) ve dua etmek amacıyla (%22,6) ziyaret edildiği tespit edilmiştir.⁴⁷

⁴⁵ Ali Köse-Ali Ayten, *Popüler Dindarlık Türbeler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma*, Timaş Yayınları, İstanbul 2018, s.56-57.

⁴⁶ YeğİN, a.g.m., s.191.

⁴⁷ Semra Yılmaz, *Türbe Ziyaretlerinin Sosyolojik Anlamı: Şeyh Şaban-ı Veli ve Mevlana Türbeleri Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2012, s.85.

Sonuç

Kastamonu, tarihi açıdan değerlendirildiğinde pek çok beyliğe ev sahipliği yapmış köklü bir tarihe sahip bir şehirdir. Jeopolitik konumu dolayısıyla her dönemde önemini muhafaza etmiştir. Ayrıca Milli Mücadele döneminde Ankara ile bağlantıyı sağlaması sebebiyle cumhuriyet döneminin başlangıcında da bu önemi devam etmiştir.

Çobanoğulları, Candaroğulları, Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet'in ilk günlerinden itibaren merkezi bir konumda bulunması şehre tarihi ve kültürel miras kazandırmıştır. Bu zenginliklerinden biri de gerek şehir merkezinde gerek ilçe ve köylerdeki türbelerdir. Mehmet Feyzi Efendi'yi Anma Haftası ve Şeyh Şaban-ı Veli'yi Anma Haftası etkinlikleri şehre dini turizm noktasından bir zenginlik katmaktadır. Bu etkinliklere katılım, Kastamonu'daki dini hayata dair önemli bir bilgi niteliği taşımaktadır.

Araştırmamızda, Kastamonu'da en çok ziyaret edilen türbenin Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi olduğu tespit edilmiştir. Türbe ziyaretleri genel olarak çok sık yapılmamakla birlikte zaman zaman yapılmaktadır. En yüksek düzeyde ziyaret, Ağustos ayında gerçekleştirilmektedir. Türbe ziyaretlerinin en önemli gerekçesi; ruhen rahatlamak amacıyla yapılmaktadır. Ayrıca dua etmek, Fatiha okumak, misafir gezdirmek için de ziyaretler gerçekleştirilmektedir. Ziyaret esnasında Kur'an-ı Kerim okuma, dua etme, namaz kılma, asa suyundan içme, asa suyunu eve götürme gibi ritüeller türbelerde yapılan faaliyetler arasındadır.

Kastamonu'da özellikle ziyaret edilen bir diğer türbe; Mehmet Feyzi Efendi türbesidir. Mehmet Feyzi Efendi, yakın zamanda yaşamış Kastamonulular açısından önemli bir şahsiyettir. Her yıl kabri başında düzenli olarak anma etkinlikleri gerçekleştirilir. Türbe, özellikle Mehmet Feyzi Efendi'yi Anma Haftası etkinliklerinde ziyaretçi yoğunluğu yaşar. Türbeye mahsus özel bir ritüel olmamakla birlikte Kastamonu mezarlığında olması özel bir yerde olmaması sebebiyle mezarlığa giden bireyler tarafından Fatiha okumak maksadıyla ziyaret edilmektedir. Feyzi Efendi'nin mezarının yanındaki kitaplıkta bulunan Kur'an-ı Kerim ve Yasin kitaplarından okumanın bu türbede yapılan en genel uygulama olduğu gözlemlenmiştir. Onun haricinde farklı bir uygulama söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, *Halvetîlik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi*, Kastamonu Şeyh Şa'bân-ı Velî Yayınları, Ankara 1991.

Avcı, Muharrem, "Kastamonu'nun Turizm Çevresinde Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Velî ve Anma Haftaları", *I. Uluslararası Şeyh Şabân-ı Velî Sempozyumu*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2012.

Baltacı, Naile, "Mehmet Feyzî Efendi'nin Kendi Hayat Safhalarını İfade Ederken Kullandığı Tasavvufî Kavramlar "Hubbî-Cübbî-Sükûtî-Türabî", *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu Kastamonu'nun Manevi Mimarları*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2014.

....., *Mehmet Feyzi Efendi'nin Hayatı ve Tasavvufî Görüşleri*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana 2015.

Burhan Baltacı, "Dinî ve Millî Tefekkürü Bütün Olarak Sunan Bir Belge Şahsiyet 'Mehmet Feyzî Efendi'", *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması (26-28 Mayıs 2014) Bildiriler*, III, Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yayınları, Eskişehir 2014.

Çağınlar, Zekiye, "Kastamonu Halk Kültürü İçinde Yatır-Ziyaret İnancı ve Bu İnancın Çerçevesinde Şeyh Şaban-ı Velî Etrafında Oluşturulan Efsaneler", *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Eylül 2003*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara 2005.

Çapcıoğlu, İhsan, "Sosyo-Kültürel Bütünleşmede Milli ve Manevi Değerlerin Rolü: Mehmet Feyzi Efendi Örneği", *III. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu "Kastamonu'da İlmî Hayat ve Kastamonu Âlimleri"*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2016.

Çetinkaya, Yasin, *İnanç Turizmi Destinasyonu Olarak Kastamonu Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Velî Örneği*, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu 2019.

Çiftçi, Fazıl, *Hazreti Pir Şeyh Şaban-ı Velî*, Hazreti Pir Şeyh Şaban-ı Velî Kültür Vakfı Yayınları, Kastamonu 2005.

....., *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara 1995.

Darkot, Besim, "Kastamonu", *İA, VI*, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, ss.399-403.

Demircioğlu, M. Ziya, *Kastamonu Evliyaları*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1957.

Erdoğan, Ata, *İlimiz Kastamonu ve Karadeniz Bölgesi*, Kastamonu Belediye Başkanlığı, Kastamonu 2007.

Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 305 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini*, Hazırlayanlar: Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, 3. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.

Eyüpgiller, Kemal Kutgün, "Şabân-ı Velî Külliyesi", *DİA, XXXVIII*, İstanbul 2010.

Hamdi Özden-Çuhadar, Cengiz, "Kastamonulu Âlim Mehmet Feyzi Efendi'nin Fikir Dünyasında Devlet-Vatan ve Millet Kavramları", *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu Kastamonu'nun Manevi Mimarları*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2014.

Kandemir, M. Yaşar, "Ziyaret", *DİA, XXXIV*, İstanbul 2013.

Kara, Mustafa, *Teslimiyet ve Samimiyet Örneği Şeyh Şaban-ı Velî*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015.

Köse, Ali-Ayten Ali, *Popüler Dindarlık Türbeler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma*, Timaş Yayınları, İstanbul 2018.

Küllüoğlu, Rafet, "Mehmet Feyzi Efendi'nin Hayatı ve İlmî Şahsiyeti", *Mehmet Feyzi Efendi'nin Feyiz Pınarı Sempozyumu*, Ziya Ofset, İstanbul 1998.

Mehmet Feyzi Efendi'nin Feyiz Pınarı Sempozyumu, Ziya Ofset, İstanbul 1998.

Musa Özdağ, "Mehmet Feyzi Efendi'nin Manevi Kimliği ve Tasavvufi Yönü", *Mehmet Feyzi Efendi'nin Feyiz Pınarı Sempozyumu*, Ziya Ofset, İstanbul 1998.

.....; *Feyizler Sultanı Mehmet Feyzi Efendi*, Hamle Yayın Dağıtım, Kastamonu (ty).

....., *Mehmet Feyzi Efendi'den Feyizler*, I-V, Hamle Yayın-Dağıtım, İstanbul 1992.

Ocak, Ahmet Yaşar, *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1983.

Ömer Fuadî, Hz. *Pîr Şâbân-ı Velî Menkıbeleri*, sadeleştiren Muhammed Bedirhan, Nefes Yayınları, İstanbul 2011.

....., *Menakıb-ı Şeyh Şaban-ı Velî ve Türbename*, Hazırlayan: Muhammed Safi, Hazret-i Pîr Şeyh Şaban-ı Velî Kültür Vakfı Yayınları, Kastamonu 1998.

Özden, Hamdi-Cengiz Çuhadar, "Kastamonulu Âlim Mehmet Feyzi Efendi'nin Fikir Dünyasında Devlet-Vatan ve Millet Kavramları", *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu Kastamonu'nun Manevi Mimarları*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2014.

Şahin, İlhan, "Kastamonu", *DİA*, I-XXXXIV, ss. 585-588, İstanbul, 1988-2013.

Şahiner, Necmeddin, *Üç Feyizli Nur*, Şahdamar Yayınları, İstanbul 2009.

Tatçı, Mustafa-Kurnaz Cemal Kurnaz, "Şâbân-ı Velî", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010.

Tekin, Yasin Mücahit, *Tasavvuf Kültüründe Şeyh Şaban-ı Velî'nin Yeri ve Önemi*, *Kastamonu İnanç Turizmine Katkısı*, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu 2019.

Topçu, Kemal, "Mehmet Feyzi Efendi'nin Sosyal İlişkileri", *Mehmet Feyzi Efendi'nin Feyiz Pınarı Sempozyumu*, Ziya Ofset, İstanbul 1998.

Yazar, L. Nihâl, *Halvetiliğin Şa'bâniyye Kolu Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara 1985.

Yeğin, Hüseyin İbrahim, "Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Nedenleri Bağlamında Şeyh Şaban-ı Velî Türbesi", *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu Kastamonu'nun Manevi Mimarları*, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu 2014.

Yılmaz, Semra, *Türbe Ziyaretlerinin Sosyolojik Anlamı: Şeyh Şaban-ı Veli ve Mevlana Türbeleri Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2012.

Akçe, Zübeyir, "Kastamonu'da Risale-i Nur, Risale-i Nur'da Mehmed Feyzi Efendi", *III. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu "Kastamonu'da İlmî Hayat ve Kastamonu Âlimleri"*, 2016.

Gökoğlu, Ahmet, *Paphlagonia-Paflagonya (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve civarı) Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1952.